

ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΤΩΝ ΛΙΘΑΝΘΡΑΚΩΝ

Εκ τῶν ἀποτυπώσεων τῶν φυτῶν γνωρίζομεν ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν λιθανθράκων διάφορα φυτὰ τὰ ὁποῖα νῦν γνωρίζομεν μόνον ἐν μικρῷ κατεῖχον μεγάλας διαστάσεις, ὥς τὰ συγγενῆ τῶν λεπτοτάτων πτεροειδῶν εἶχον μέγεθος δένδρων καὶ ἀπετέλουν ὁλόκληρα δάση. Πρέπει νὰ ᾤσων θαυμάσια τὰ δάση ἐκεῖνα τῶν λιθανθράκων, καὶ ἂν ἔζων ἄνθρωποι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, θὰ κατεῖχοντο ἰσῶς ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ αἰσθήματος ὡς οὐ τὴν σήμερον κατέχεται μικρὰ μῦθα περιπατοῦσα ἐντὸς δάσους, εἰς ἣν μικρόν τι χόρτον ἢ θάμνος κάμνουσιν ἐντύπωσιν μεγάλου δένδρου.

Ἄς δοκιμάσωμεν νὰ μετατεθῶμεν τῇ βοήθειᾳ τῆς φαντασίας εἰς τοιοῦτόν τι δάσος, διὰ τῶν ἀπνηθρακωμένων λειψάνων τοῦ ὁποίου θερμαίνομεν τοὺς λέβητας ἡμῶν. ὡς μετατεθῶμεν εἰς τὸ πρᾶσινωπὸν φῶς τῶν δασῶν ἐκείνων ἅτινα θέλομεν νὰ περιγηθῶμεν. Θὰ ἐμένομεν μόνοι; δὲν θὰ ἀπνηθῶμεν ζῶν τι ὄν; Ὑπάρχουσιν ἐντὸς τῶν ἑλῶν ὄφεις; Ὑπάρχον ἤδη τότε αἱ εἰδεχθεῖς ἐκεῖναι πτερώται σαῦραι, ἡ οἰκογένεια τῶν πτεροδακτύλων, τῶν ὁποίων ἀποτυπώσεις εὐρίσκομεν εἰς τοὺς ἀσβεστολίθους; Δὲν ὑπάρχον κύνες καὶ ἄλλα πτερωτὰ ὄντα εἰς τὴν ὑγρὰν καὶ θερμὴν ἐκείνην ἀτμοσφαιρὰν; Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἦτο ἡ τύχη ὁ μόνος διατηρητὴς φυσιολογικῶν ἀντικειμένων, καὶ εἰς αὐτὴν μόνον χρεωστούμεν, τὸ ὅτι δὲν ὑπέπεσαν ὅλα εἰς τὴν γενικὴν καταστροφὴν, ὅπως καὶ τὴν σήμερον ἡ τύχη μᾶς βοηθεῖ ὅπως φέρωμεν εἰς φῶς ὅτι πρὸ χιλιάδων ἐτῶν κατέχωσαν. Δυστυχῶς δὲν ἐνήργησε συστηματικῶς οὔτε μετὰ μεγάλης ἐπιφυλάξεως, ἀλλὰ μ' ὅλον τοῦτο ἐφρόντισεν ὅπως εἰς τὰς στιβάδας τῶν ἀνθράκων ἐν *Commentry* διαφυλάξῃ ὡς ἐντὸς λευκώματος ἐντομα ἐκ τῆς ἐποχῆς τῶν λιθανθράκων, καὶ οὕτω μανθάνομεν ποίους εἶδους πτερωτοὶ κύνες ἔζων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν γιγαντιαίων φυτῶν. Ἦσαν ἐπίσης γιγαντιαῖα ἐντομα.

Τὸ πρῶτον τεμάχιον τοιοῦτου γιγαντιαίου ἐντόμου, ὅπερ εὔρον ἐν *Commentry*, ἦτο εἰς κορμός, ὅστις ἀπὸ τοῦ ἐμπροσθίου μέρους τῆς κεφαλῆς, μέχρι τοῦ τέλους τῆς κοιλίας εἶχε μέγεθος 25 ἐκατ. τοῦ μέτρου. Βραδύτερον εὐρέθη πτέρυξ ἐντόμου, ἔχουσα μῆκος τριάκοντα τριῶν ἐκατοστῶν τοῦ μέτρου, καὶ ἥτις κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀνήκεν εἰς τὸ σῶμα ἐκεῖνο, ἢ τοῦλάχιστον κατήγετο ἐξ ἐντόμου τοῦ αὐτοῦ γένους.

Εἰς τὸ κακῶς διατηρηθὲν ἀποτύπωμα τοῦ ρηθέντος θώρακος διακρίνομεν, ὅτι τὸ ἐντομον εἶχε τέσσαρας λείαν ὁμοίας πτέρυγας, καὶ ὅτι ἦτο συγγενὲς μετὰ τὰς ἀκρίδας τὰς καλουμένας «φάσμα», αἵτινες τὴν σήμερον ἀπαντῶνται ἐν μικρῷ εἰς τὰ τροπικὰ κλίματα.

Ὅπως τὰ φυτὰ τῆς ἐποχῆς τῶν λιθανθράκων ἦσαν γίγαντες, τῶν ὁποίων οἱ ἀπόγονοι δύνανται τὴν σήμερον νὰ θεωρηθῶσιν ὡς νάνοι, οὕτω καὶ τὸ σήμερινόν εἶδος τῶν ἀκρίδων φάσμα (*Phasma*) εἶχον

γίγαντας ὡς προγόνους, εἰς οὓς ἐδόθη τὸ ἐπιστημονικὸν ὄνομα *Titanophasna*.

Πῶς ἡ γιγαντιαία αὕτη ἀκρίς θὰ ἐτάσδετο ἀπέναντι τοῦ ἀνθρώπου, ὅταν ἀμφότεροι ἀπνιτῶντο, τοῦτο εἶνε πρόβλημα σχεδὸν οὔτε διὰ τῆς φαντασίας λυόμενον, ἀλλὰ τοσοῦτον δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, ὅτι ὁ συλλέκτης κανθάρων καὶ ψυχῶν, θὰ κατελαμβάνετο ὑπὸ ἰδιότητος αἰσθήματος, ὅταν ἐπέτα πρὸς αὐτὸν ἐντομον ἔχον ῥῆκος μὲν ἡμίσεος μέτρου, πλάτος δὲ τῶν πτερύγων 70 ἐκατοστῶν τοῦ μέτρου. Οὔτε δίκτυον, οὔτε τι ἐκ τῶν νῦν ἐν χρήσει ὀργάνων θὰ ἦρκουν πρὸς σύλληψιν καὶ διαφύλαξιν τοιαύτης λείας ἢ τὴν τύχην παρουσίαζε ζῶν τι ἐντομον τῇ προϊστορικῇ ἐκείνης ἐποχῆς τῶν λιθανθράκων. Χίλια περίπου ἐκτυπώματα μεγαλειτέρων καὶ μικροτέρων ἐντόμων εὐρέθησαν ἤδη εἰς τὰ λιθώματα τοῦ *Commentry*, οὕτως ὥστε ἐξηπλώθη φῶς ἐπὶ τῆς ζωῆς τῶν ζῴων τῆς ἀπομακρυσμένης ἐκείνης ἐποχῆς. Ἐκ τῶν λειψάνων δὲ τούτων δυνάμεθα νὰ λάβωμεν ἰδέαν σαφῆ περὶ ὧν ἐν γένει τῶν ζῴων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἰσῶς ἀναλάβῃ ποτὲ δεξιὸς ζωγράφος, νὰ ζωγραφίσῃ πανόραμα τῆς ἐποχῆς τῶν λιθανθράκων. Τὰ ἐκ γιγαντιαίων φυτῶν δάση, ἐν οἷς ζῶσι καὶ ὑπάρχουσι γιγαντιαῖα ἐντομα, παρῖστα τοῦτοθὰ ἦτο ὡραῖον καὶ διδακτικόν.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ)

B.P.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΑΙ ΕΝ ΣΙΔΩΝΙ ΦΟΙΝΙΚΙΚΑΙ ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ

Ἀπάνη τῆς Α.Μ. τοῦ Σουλτάνου πρὸ τινος ἔτους ἐνηργήθησαν καὶ αὐθις ἀνασκαφαὶ ἐν Σιδῶνι, πόλει Φοινικικῇ, ἐν ἣ καὶ ἄλλοτε ἐγένοντο τοιαῦται ὑπὸ τοῦ ἐντρίβοις φοινικολόγου κ. Ρενάν, ὅστις ἀνεκάλυψε πολλὰ σπουδαῖα εὐρήματα ἐν αὐτῇ, ἅτινα καὶ παρ' αὐτοῦ ἡρμνεύθησαν.

Ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς ταύταις ἀνευρέθησαν ἐν ἄλλῃ θέσει πολλὰ ἀρχαῖα ἱστορικὰ κειμήλια, ὅπερ συνετάραξαν ἅπαντα τὸν φιλολογικὸν καὶ ἀρχαιολογικὸν κόσμον τῆς Εὐρώπης, ἅτε τὰ ἐν λόγῳ εὐρήματα ὑπὸ ἀρχαιολογικὴν ἐποψὴν τυγχάνοντα ἐξοχα καὶ πρωτοφανῆ ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῆς ἀρχαίας καλλιτεχνίας.

Τὰς ἀνασκαφὰς ταύτας, ὡς ἔβην εἰπὼν, ἐπεσκέψθη καὶ γὰρ καὶ εἶδον τὰς ἐξ αὐτῶν ἐκχωσθεῖσας ἀρχαιοτάτας πρὸ τῆς μετακομίδεως καὶ ταξιδετήσεως αὐτῶν ἐν τῷ ἰδιαιτέρῳ τμήματι τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ Ὁθωμανικοῦ Μουσείου Κωνσταντινουπόλεως.

Ἀπτόμενοι δὲ τῆς περιγραφῆς αὐτῶν λέγομεν ὅτι ἐν τῇ νεκροπόλει τῆς Σιδῶνος ἀνευρέθησαν πολλαὶ μονόλιθοι σαρκοφάγοι μὴ ὑπολειπόμεναι τῆς ἑλληνικῆς τέχνης, ὡς καὶ ναοὶ μετὰ πολλῶν καὶ ὡραίων ἀγαλμάτων, περὶ ὧν καὶ ἄλλοτε ἐπραγματεύθημεν ἐν ἐκτάσει ἐν διαφόροις ἐγκρίτοις περιοδικοῖς τῆς Ἑσπερίας.

Παρὰ τῇ νεκροπόλει τῆς Σιδῶνος εἰδομεν ὅτι ἀνευρέθησαν εἰσὶν ἐν τινὶ παρκειμένῳ βράχῳ τέσσαρες λελαξευμένα

στοαί, ἐν αἷς ἦσαν δώδεκα σαρκοφάγοι ἀνθρωποειδεῖς, ὧν αἱ τέσσαρες τυγχάνουσιν ἐξαιτίας τέχνης. Ἐπὶ τοῦ ἐνὸς τῶν σαρκοφάγων παρίστανται σκηναὶ ἐκ τοῦ ἀγῶνος τῶν Γιγάντων μετὰ τῶν θεῶν, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου ἀπεικονίζονται συμβολικαὶ παραστάσεις φοινικικῶν θεοτήτων, ἐπὶ τοῦ ἑτέρου νεκρικαὶ πομπαὶ μετὰ πενθουσῶν γυναικῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ τετάρτου εἰσὶ γεγλυμμένοι διάφοροι ἄνδρες φέροντες στρατιωτικὴν ἐνδυμασίαν καὶ ἐξ αὐτῶν ἐξέχει ἄνθρωπος κεκοσμημένος τῇ κεφαλῇ διαδήματι τινί.

Ἐπὶ ἑτέρων δύο σαρκοφάγων μονόλιθων εἰσὶ κεχαραγμέναι δύο ἐπιγραφαὶ φοινικικοῖς γράμμασι, ἐφ' ὧν ἐρχόμεθα ἐρμηνεύσαι αὐτάς· αἱ ἐπιγραφαὶ αὐταὶ τυγχάνουσι περιέργοι καὶ σπουδαῖαι· ἅτε ποιοῦμεν μνείαν δύο βασιλέων τῆς Σιδῶνος, ἐνὸς Ἑσμοννάζαρ καὶ τοῦ ἑτέρου Ταμεσὺ, ἔχουσι δ' οὕτως·

Α'. ΕΠΙΓΡΑΦΗ

«Ἐν μνηὶ Ἑθανῆμ ἐν τῷ εἰκοστῷ τρίτῳ ἔτει βασιλεύοντος τοῦ βασιλέως Ἑσμοννάζαρ υἱοῦ τοῦ βασιλέως ... ἐγένετο τόδε... Εὐλογῆσας αὐτόν.»

Β'. ΕΠΙΓΡΑΦΗ

«Τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο ἀνιδρύθη καὶ ἀφιερῶθη ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος Ταμεσὺ ἐν μνηὶ ... καὶ ἔτει ... τῆς βασιλείας αὐτοῦ... Ἀκούσαι τὴν αἰτησίαν αὐτοῦ.»

Οἱ ἐν ταῖς ἀνω μνησθεῖσιν ἐπιγραφαῖς ἀναφερόμενοι ἡγεμόνες ὑπῆρξαν ἐκ τῶν μᾶλλον διασῶν αὐτῆς τῆς Σιδῶνος ἐγκαταλειψάντες πολλὰ διάσημα ἔργα, ὅπερ ὁ χρόνος ἠφάνισεν. Ὁ ἐν τῇ πρώτῃ ἐπιγραφῇ ἀναφερόμενος μὲν Ἑθανῆμ ἀναφέρεται καὶ ἐν τῇ ἑρῇ Γραφῇ Βασιλέων Α'. κεφ. 8. στίχ. 2. καὶ εἶνε ὁ ἑβδόμος μὲν τοῦ ἐβραϊκοῦ καλῶνδαρίου ἀντιστοιχῶν τοῖς μνησιν Ὀκτωβρίῳ καὶ Νοεμβρίῳ ὁ αὐτὸς μὲν καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Ἀγίας Γραφῆς καλεῖται Τίθρι· ὁ μὲν οὗτος εὐρέθη καὶ ἐν ἑτέρᾳ φοινικικῇ ἐπιγραφῇ ἀνακαλυφθεῖσιν ἐν Κύπρῳ ἐν ταῖς ἀνασκαφαῖς τῆς ἀρχαίας κλασικῆς πόλεως Ταμασσοῦ. Τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην οὐδὲν διγλωσσὸν ἦτοι Φοινικικὴν καὶ Κυπριακὴν ἐδημοσιεύσαμεν ἐν τῷ ἐγκρίτῳ «Νεολόγῳ» μετὰ τῆς δευτέρας ἐρμηνείας (ἔτος κδ'. ἀρ. 6.094).

Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν δύο ἀνεκδότων ἐν Σιδῶνι ἀνακαλυφθεῖσιν φοινικικῶν ἐπιγραφῶν ἐπὶ τῶν σαρκοφάγων δημοσιεύοντες διὰ τοῦ ἐγκρίτου περιοδικοῦ «Ἀττικοῦ Μουσείου» ἐπιφυλαττόμεθα ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ γράψαι πλείοστερα.

Χρ. Παπαδόπουλος

ΠΕΤΡΟΥ ΔΟΤΙ
ΟΝΕΙΡΟΝ

Πεθύμουν νὰ ἐγνώριζον γλῶσσαν ἰδιαίτεραν πρὸς περιγραφὴν τῶν ἐνυπνίων μου. Διὰ τῶν συνήθων λέξεων, μόλις κατορθῶ τὴν παραγωγὴν ἀφηγήσεως ἀδεξίου καὶ χονδροειδοῦς, δι' ἧς οὐδὲν ἀναμφιδόλως οἱ ἀναγνώσταί μου διαβλέπουσιν· ἐγὼ μόνος, διακρίνω ἀκό-